

התנים דהיינו אשר ברא בליל מוצאי שבת יום א' של אחר הנישואין כשעושין משהתאצל עשה מעשה בעצמו וכן הורה לי וצוה לעשות כשסעדי אצלו במעדת הלילה ע"כ: [א] ובזמן ה' חגני שאפילו אם ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעניו וכן דעתו של רבינו שש"ס ושאר היולק לא מברכין על דתו ותי פשיטא לא לברך משעת אירוסין לא היה שואל הלא תלמוד משפיר לא דאמר לגרע משבעה הבן יהיה מברכין א' לאו משום צערא דינוקא דרנא ודעבדא דרר' אלו עוברין הרי שהיה הולך למול את הבן ולאכול סעודת אירוסין אלמא דמקשי להו, ויש לדהות נמי דמקשי להו לענין מציה מקיש להו ע"כ במאיאסקא וכן דעת רבינו המהר"ם כדבריהם: א"כ א"כ בני אדם כחבורת יוסיא אחד נזהר מפת של עכ"כא ואחד אינו נזהר ואוכל פת עכ"כ: בני אדם מורידים הנאה וזו מזה לא מצטרפיה ליומו וכו' כהו וור שאוכלים כאחד כ:

שְׁלֹשָׁה נְבִי' אֵדס מ' עַד שֶׁכֶּבֶד וַיִּזְמַן עֲלֵיהֶם . פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה שִׁאֲלוּ (דָּרָג') : כִּחַב הֶרֶאֱבִיד ז'ל לֹא
 זִמְנָן מ' לֹא מַעֲדוּ יִהְיֶה חֲתֻלָּה עַל' : וַאֲנִי אֹמֵר דִּבְרֵי נִכּוּסִים וְנִכּוּסִים הֵם וְאֵנִי אֲחִיד
 מַעֲבִיד לֵאמֹר מֵהָ בֹא לְחַדֵּשׁ יָד זֶה מַלְמוּד עִבְרִי הוּא פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה שִׁאֲלוּ כֹל דִּבְרִי וְדִבְרֵי כִפְתִּי עֲלֵמוּ . וְרַמ' ז'ל
 קִרְאוּ מִשְׁנֵה חֹרֶה שֶׁלֹּא רֹאֵה לְשֹׁנוֹת הַסֵּדֶר עֲדָן :

היה רוצה להפסיק שהיה לכול עוד ונעטרם שלשה אלו יחד סד"א חף על פי שימנו עליהם בני חבורתם כיון שחזרו לאכול יחד נריכין לחזור ולזמן קמ"ל דכיון דאכליה ז' הוא גמר סעודה ראשונה ואלו ה' לא נועדו יחד מחלה אינם נריכין לחזור ולזמן. ודעת רבינו נראה שהוא כפירוש הראב"ד ומ"ש ויזמן עניינו שנעטרם עמהם לזמן שרלו לפסוק אכל הוא לא היה דעתו לפסוק וע"כ חז"ל לפרש דג' אלו גמרו סעודתן יחד וכדברי הראב"ד ז"ל שם לא כן היאך שייך למימר זהו אינן רשאים ליחלק הא ודאי אין זימון אלא במקום ברכה וכיון שס"א נריך לחזור למקום שאלו ולבדק היכי שייך למימר זהו אינן רשאים ליחלק ואין לומר דהכא במאי עסקין כשהחבורה רואה זו אחת זו ואם כן ה"ל כולו כחבורה אחת ופשיטא דאי לא הזמון עליהם שאין רשאים ליחלק כ"ל: שלשה שיצאו וכו'. שם מפרש דר' אבה אמר שמואל:

יב שתי חבורות שהיו אוכלין וכו'. משנה שם. ומ"ש ואם יש שם שם וכו' שם חנה אם יש שם שם וכו' שם מרפן. וכח רבינו והוא שישמעו וכו' וכן כתבו הח' ונ"ל שלמדו כן מדאמרי' בההיא פירקא (דף ג') אמר רבא כי חללין ריפתא כי ריש גלותא מברכין תלת תלת וליברכו עשרה עשרה שם ר"ג ואיקפד ויפקו בברכתא דר"ג אידי דאוש' כ"ע לא שמעי כלומר שהיו שם מסובין רבים ולא היה קול מברך נשמע בביאור. וכח רבינו דין זה כשהם שתי חבורות דאז הוא אורחא דמילתא שאין קול המברך נשמע אבל ה"ל לחבורה אחת כל הבה שאין קול המברך נשמע אין מטרפין ונ"ל שם קול מברך נשמע בברכת זימון חף כי לא נשמע בברכת הזמון מטרפין. ומ"ש רבינו והוא שישמעו שתייהן כל דברי המברך ז"ל דאברכת זימון קאי דברי המברך דאלו ברכת הזמון אם ראה כל ח' לבד לעצמו ש"ד: יב שלשה שאכלו ויאל אחד מהן וכו'. שם (מ"ה): אמר רב דימי בר יוסף חמ"ר רב שלשה שאכלו כחד ויאל אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר חביי והוא דקרי ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בג' אכל בעשרה עד דניתי ומסיק בגמרא דכיון דבעי לאדכורי ש"ס צריך מעשרה לאו אורח ארעא. וז"ל לדעת רבינו דבני אוכל ירק אם מטרפין מחמירין טפי בג' מעשרה אחת הכא מחמירין בעשרה טפי מבשלשה ו"ל הכא שאני דכיון דבעי לאדכורי ש"ס נריך שיצא עמהם דליהו בעשרה אכל לענין המטרפות בג' שהם מועטים צעיר דכוס יאכלו דגן אכל בעשרה כיון דרובא דמייכר אכלו דגן הוה ליה כאילו כולו אכלו:

יד שלשה שאכלו כחד וקדם אחד מהם וכו'. גס זה שם (דף ג') מפרש דרבה תוספתא: **זו שנים** שאכלו כחד וכו'. ברייתא שם (מ"ה): שנים שאכלו כחד מזה ליחלק בד"א בשניהם סופרים אכל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יואל. וכח רבינו והשני עונה אמן משום דכשעונה אמן חשוב כמברך עצמו ושומע ואינו עונה לא חשוב כמברך עצמו כמ"ש בפ"א מה' אלו: ובן מברך לאביו וכו' עד מברכין לו. **לחם** ולא היה שם, ובהכי מתורץ הקושית דפשיטא שהקשה רבינו יהודה בדברי הראב"ד ז"ל כמו שהוזכר. ומה שאמר הראב"ד ז"ל ואפילו אכלו שלשתן וכו' מסבירא אמר ליה ולא מכה הקושית דפשיטא דאמר הראב"ד ז"ל דלדידיה מיתרלא הק קושית בלאו הכי כיון דהוא מפרש כפירוש רבינו יהודה: **יג קוראין לו כדי שיכיון.** מה שאמר בגמרא (דף מ"ה): קוראין לו מפרש רבינו ז"ל קוראין לו ואומרים לו כדי שיכיון לבד לשמוע דנריך כוונת שמיעה שיהא סמוך כדי שיענה ברוך שאכלו וכו': **מז במה** דברים אמורים שילאו ידי חובתן וכו'. דעת רבינו ז"ל כמו שהשיב לחכמי לויאל

יד שלשה שאכלו כחד וקדם אחד מהם וכו'. גס זה שם (דף ג') מפרש דרבה תוספתא:

זו שנים שאכלו כחד וכו'. ברייתא שם (מ"ה): שנים שאכלו כחד מזה ליחלק בד"א בשניהם סופרים אכל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יואל. וכח רבינו והשני עונה אמן משום דכשעונה אמן חשוב כמברך עצמו ושומע ואינו עונה לא חשוב כמברך עצמו כמ"ש בפ"א מה' אלו: ובן מברך לאביו וכו' עד מברכין לו.

לחם ולא היה שם, ובהכי מתורץ הקושית דפשיטא שהקשה רבינו יהודה בדברי הראב"ד ז"ל כמו שהוזכר. ומה שאמר הראב"ד ז"ל ואפילו אכלו שלשתן וכו' מסבירא אמר ליה ולא מכה הקושית דפשיטא דאמר הראב"ד ז"ל דלדידיה מיתרלא הק קושית בלאו הכי כיון דהוא מפרש כפירוש רבינו יהודה:

יג קוראין לו כדי שיכיון. מה שאמר בגמרא (דף מ"ה): קוראין לו מפרש רבינו ז"ל קוראין לו ואומרים לו כדי שיכיון לבד לשמוע דנריך כוונת שמיעה שיהא סמוך כדי שיענה ברוך שאכלו וכו':

מז במה דברים אמורים שילאו ידי חובתן וכו'. דעת רבינו ז"ל כמו שהשיב לחכמי לויאל

מנדל עוז

שלשה שיצאו כו' עד שאין זימון למפרע. הכל פרק שלשה שאכלו: שנים שאכלו כו' עד יאל ידי חובתן. פרק שלשה שאכלו (דף מ"ה): ובן מברך לאביו כו' עד ד"א שילאו ידי חובתן כו' עד אלא החייב בלאו דבר מן החורה כמותו. פרק מי שמתו (דף כ') ופרק לולב הגזול (דף נ"ח): **כתב הראב"ד ז"ל** אין הדברים כחקן וכו' ואיחא בירושלמי עכ"ל: ואני אומר מה מקום לתפסה זאת והלא הכל תלמוד ערוך הוא פוסקא רבא דפרק שלשה שאכלו ופרק כל הבשר ופוסקא שניה דגן מברך לאביו פרק מי שמתו וגם בפרק לולב הגזול דגרסינן בה באתא אמרו וכל באתא הלכה היא והירושלמי כפירוש הגמרא וכו' מפרשים אותו וחולקין דברי שהקשה עליו מדמואלין ושומר מדרב עוירא קבלה היא בדינו והלכה כוותה היא בתלמודנו פרק מי שמתו ודברי הכל הוא שהם התמורו על עצמם עד כיום ועד כנייה בפלוגתא דר"מ ורבי יהודה והכל מודים בדרב עוירא שאין השעורים הללו אלא מדברי סופרים כד"ן: וחכמי לויאל הכו' ז"ל שאלו דבר זה מרמז"ל כגמגון יפה והשיב להם על נכון בחייו וז"ל השאלה יורנו רבינו והלא הלכה וכו' (עין לשון השאלה והתשובה בכ"ט) שאלו הדברים בנזירות וכו' ועל זה אני קורא שפיר יסק משיב דברים נכונים:

שכבר זימנו עליהן. שלשה שישבו לאכול פת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל משלו אינן יז רשאין ליחלק: **יב שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד. בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין לזימון אחד. ואם לאו אלו מוזמנין לעצמן ואלו מוזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד ביניהם שהוא הולך ומשמש מחבורה זו לחבורה זו מצטרפין לזימון אחד. * אע"פ שאין מקצת אלו רואין את אלו. והוא שישמעו שתייהן כל דברי המברך בביאור: יג שלשה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו כדי שיכיון לשמוע מה שהן אומרים ומזמנין עליו והוא בשוק ויוצא ידי חובתו. ולבשיחזור לביתו יחזור ויברך ברכת המזון לעצמו [ג] אבל עשרה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק אין מוזמנין עליו עד שיחזור למקומו וישב עמהן: יד שלשה שאכלו כאחד וקדם אחד מהן ויברך לעצמו [ג] מוזמנין עליו ויצאו השנים ידי חובת זימון והוא לא יצא בזימון זה שאין זימון למפרע: מז שנים שאכלו כאחד כל אחד ואחד מברך לעצמו. ואם היה אחד מהן יודע ואחד אינו יודע זה שיודע**

מברך בקול רם והשני עונה אמן **אחר כל ברכה וברכה ויוצא ידי חובתו. * ובן מברך לאביו. ועבד מברך לרבו. ואשה מברכת לבעלה. ויוצאין ידי חובתן. אבל אמרו חכמים תבא מארה למי שאשתו ובניו מברכין לו: מז במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן בזמן שאכלו ולא שבעו שהן חייבים לברך מדברי סופרים ולפיכך מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן. אבל אם אכל ושבע שהוא חייב בברכת המזון מן התורה. בין אשה בין קטן או עבד אין מוציאין אותן שכל**

החייב

א עור א"ת ס' ק"ד כמ"ג עשין כ"ז: ב עור כ' ק"ד כמ"ג עשין כ"ז: ג עור ס' ק"ג: ד עור ס' ק"ד כמ"ג עשין כ"ז:

ובנויים על עקרי הברכות עכ"ל: ביאור דבריו תימה גדול יש בדבריהם כלומר איך אחס מחשישין דברי דגן ואשה ועבד לא מפיקי אלא מי שפיקא שיעורא דרבנן והלא דבר זה בפירוש הוא בפרק מי שמתו וכו' כלומר ואין לדמות דבר מפורש בלא מחלוקת מפני דבר אחר שיכול להפסד בלא מחלוקת כי זה שאמר להוציא אחרים עד שיאכל כיום דגן שהנחם רח"ה

משנה

שאף על פי שאמר בגמרא (דף מ"ח) עד שיאכל כיום דגן דמשמע הוא אם אכל כיום דגן מוציא והיה מוציא רבי שמעון בן שטח לינאי אע"פ שינאי אכל כל שבעו דהא בגמרא לא אמרו לגרמיה הוא דעבד אלא משום שלא אכל כיום מ"מ סובר הוא ז"ל דמ"ש בגמרא כיום דגן לאו בדוקא נקט כיום דהכונה למעט שאר אוכלין והכי קאמר דגן ולא שאר אוכלין ומשום הכי קאמר לגרמיה הוא דעבד שלא אכל דגן ופטר להם בשמיית יין מפני שהוא מן השבעה מיין אכל הדברים האמורים בפרק מי שמתו לא איירו בהני כללי וכמו שכתב בלאו תשובה והם דברים צוררים. וחכמי לויאל סבירא להו דההיא דפרק מי שמתו הוי אליבא דרב עוירא כדכתב הראב"ד ז"ל דלית הלכתא כוותיה אכל לדין

הנהגות מיימוניות

[י] ואע"פ שלא ישבו כאחת כן משמע בירושלמי: * כתב הרא"ש בני החופה שלא היו מספיקין לאכול בבית אחד עם החתן ואכלו בב' בתים אפילו אינן פתוחין למקום שהחתן אוכל ואפילו אין שמש מצרפן כיון שהחתן כל בני החופה יחד כולן חשויין באחד לברך ב"ה עכ"ל: [כ] דהא פסק תלמודא הילכתא כמר זוטרא דאמר הכי וב"ל למורי רבינו ודלא בתוס' שכתבו דה"ל ל' שיצא אחד מהן לשוק שקורין לו מוזמנין עליו: [ג] ובן פריי אבל אם ב' ברכו לעצמן בפלו הוימון מהאי משמא:

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

ברייתא פרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ח) וטעמא דאמרנו חבא לו מארה משום דכיון דאשמו וכו' מברכין לו מפני שלא למד הוא. ובפ' מי שמתו (ברכות כ') אוקימנא לה כיון שלא אכל אביו אלא שיעורא דרבנן הילכך אחי דרבנן ומפיק [דרבנן]: **וכתב הראב"ד** אין הדברים כחקן וכו' ואיחא בירושלמי עכ"ל. טעמו שהוא ז"ל סובר דלא קיימא לן כההיא אוקימתא דמי שמתו משום דההיא אוקימתא הוא לרב עוירא אכל לדין דקיימא לן דכיום וכנייה דאורייתא כי תניא בן מברך לאביו ל"ש לן בין אכל כיום לאכל כדי שבעו והביא רביה דקיימא לן כיום וכנייה דאורייתא שהרי מוציאין את הרבים י"ח כלומר מדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (ברכות מ"ה) ולהוציא את הרבים י"ח עד שיאכל כיום דגן ומשמע ליה שם אכל כיום דגן מוציא את הרבים אפילו שבעו דהא סממא קהני להוציא את הרבים וז"ל מאי שכתב רבינו דבעין שלא יאכל טפי מכיום ליתא ומשום דקשיא ליה ח"כ ברייתא דקתני בן מברך לאביו היכי מיתוקמא הא אפי' לא אכל אלא כיום מתייב מדאורייתא והכי אחי דמתייב מדרבנן ומפיק ח' דמתייב מדאורייתא לכך כתב וברייתא דקתני וכו' כלומר לא מיתוקמא כשהוא יוצא בברכתא אלא הן מקרין אותו והוא עונה אחריהם ויואל בברכת עצמו דומיא דמתני' דהתם לגבי הלל דאשה עבד וקטן מקרין אותו והוא עונה אחריהם מה שהם אומרים ואיחא עלה הך ברייתא:

ורעת רבינו דק"ל כחוקימתא דפרק מי שמתו וכבר עוירא דהא לא חשכחן מאן דפליג עליה וכו' בראש הלכות אלו דמן התורה אינו חייב לבדק אלא ח"כ אכל כדי שבעו וההיא דאמרי' בפ' שלשה שאכלו ולהוציא את הרבים ידי חובתם עד שיאכל כיום דגן ה"פ להוציא את הרבים אינו מוציא בשאר אוכלים אפילו. מי שאל שיעורא דרבנן ח"כ אכל כיום דגן דאז מצי לפסוקי למי שאל שיעורא דרבנן וההוא דגן מברך וכו' לאו כגוונא דמתניין מיתניא אלא כשהן מברכין והוא עונה אחריהם אמן וכן דעת רש"י והתוספות וה"ל ז"ל ומתוך דברי תנכארה חשוב רבינו לחכמי לויאל ששאלוהו יורנו מורנו והלא הלכה מוחתת היא להוציא את הרבים י"ח אין מוציא עד שיאכל כיום דגן ואיחא דאורייתא מוציא ינאי וחבריו שאכלו כדי שבעו דאורייתא הוא דעבד שמעון בן שטח שהוציא באחד מן ה' [מייס] עכ"ל. תשובה שהיא גדול יש בדבריהם והלא דבר זה בפירוש הוא בפ' מי שמתו ח"ל רבינא לרבא נשים חייבות בברכת המזון דאורייתא או דרבנן וכו' וזה אין צו ספק והך דאמר עד שיאכל כיום לפסוקי מי שאל שאר אוכלין וזה ענין אחר הוא אם זה שאל כיום דגן מוציא מי שאל כל שבעו או אם אינו מוציא אלא מי שנתחייב מדרבנן כמו שנתבאר בפרק מי שמתו אותן הדברים צוררים

ובנויים על עקרי הברכות עכ"ל: ביאור דבריו תימה גדול יש בדבריהם כלומר איך אחס מחשישין דברי דגן ואשה ועבד לא מפיקי אלא מי שפיקא שיעורא דרבנן והלא דבר זה בפירוש הוא בפרק מי שמתו וכו' כלומר ואין לדמות דבר מפורש בלא מחלוקת מפני דבר אחר שיכול להפסד בלא מחלוקת כי זה שאמר להוציא אחרים עד שיאכל כיום דגן שהנחם רח"ה

משנה

שאף על פי שאמר בגמרא (דף מ"ח) עד שיאכל כיום דגן דמשמע הוא אם אכל כיום דגן מוציא והיה מוציא רבי שמעון בן שטח לינאי אע"פ שינאי אכל כל שבעו דהא בגמרא לא אמרו לגרמיה הוא דעבד אלא משום שלא אכל כיום מ"מ סובר הוא ז"ל דמ"ש בגמרא כיום דגן לאו בדוקא נקט כיום דהכונה למעט שאר אוכלין והכי קאמר דגן ולא שאר אוכלין ומשום הכי קאמר לגרמיה הוא דעבד שלא אכל דגן ופטר להם בשמיית יין מפני שהוא מן השבעה מיין אכל הדברים האמורים בפרק מי שמתו לא איירו בהני כללי וכמו שכתב בלאו תשובה והם דברים צוררים. וחכמי לויאל סבירא להו דההיא דפרק מי שמתו הוי אליבא דרב עוירא כדכתב הראב"ד ז"ל דלית הלכתא כוותיה אכל לדין

הנהגות מיימוניות

[י] ואע"פ שלא ישבו כאחת כן משמע בירושלמי: * כתב הרא"ש בני החופה שלא היו מספיקין לאכול בבית אחד עם החתן ואכלו בב' בתים אפילו אינן פתוחין למקום שהחתן אוכל ואפילו אין שמש מצרפן כיון שהחתן כל בני החופה יחד כולן חשויין באחד לברך ב"ה עכ"ל: [כ] דהא פסק תלמודא הילכתא כמר זוטרא דאמר הכי וב"ל למורי רבינו ודלא בתוס' שכתבו דה"ל ל' שיצא אחד מהן לשוק שקורין לו מוזמנין עליו: [ג] ובן פריי אבל אם ב' ברכו לעצמן בפלו הוימון מהאי משמא:

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

הנהגות מיימוניות

ראיה ממנו לא למימרא דבכית דגן מי מסיק למי שאל כל שובעו אלא לאפוקי שאר
אכולין איתמר דהכי איתא בפרק שלשה שאכלו ינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא אחא שמעון
בן שטח יתבו ליה כסא לברוכי אמר הכי אברין ברוך שאכל ינאי וחזירו משלו שתייה
להווא כסא יתבו ליה כסא אחרינא וברין אמר ר' יוחנן שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעבד
לעולם אינו מוסיף את הרבים י"ח עד שיאכל
כית דגן ופירש"י לגרמיה הוא דעבד אין אדם
מודה לו עכ"ל. והדבר ברור דהתם מפני שלא
אכל דגן וצא להוסיף אחרים בשתייה כוס יין
הוא שאמר לגרמיה הוא דעבד ולא נחת השתא
ללמדנו כמה שיעור הדבר שצריך שיאכל כדי
להוסיף את הרבים י"ח. ומה שהזכירו כית
היינו לומר שמי שאכל כית דגן אפשר שיוסיף
אחרים י"ח אם לא אכלו כדי שפער אכל מי
שלא אכל דגן אע"פ שאכל שאר אכולין א"ל
להוסיף אחרים אע"פ שהם לא אכלו כדי שפער
ו"ש וזה ענין אחר הוא כלומר ואינו מענין
הוא דפרק מי שמתו דלילי לענין השיעור
שצריך שיאכל כדי שיוכל להוסיף אחרים י"ח אם
באכילתו כית מוסיף מי שאכל כדי שובעו או
הם אינו מוסיף אלא מי שלא נתייב אלא מדברין
זה לא נבחר אלא בפרק מי שמתו שאמר
שאינו חייב בכית אלא מדברין. ומה שאמר
אחם הדברים דבריהם וצויהם על עקרי הברכות
כלומר אם תקשה לדברי למה הזכירו כית
ה"ל לסתום ולומר להוסיף את הרבים י"ח
עד שיאכל דגן אשינך שאחם דברים דבריהם
שהם צויהם על עיקרי הברכות שנבחרו בפרק
מי שמתו ולפיכך לא חשש לומר מלהזכיר
כית : ודע שכתבנו רש"י והתוספות בפרק שלשה
שאכלו שדעתם בזה"ל כדעת רבינו ודמו דבריו
משום דהא ינאי וחזירו אכלו כדי שפער ואפקיניהו
שמעון בן שטח ואע"ג דלגרמיה הוא דעבד
טעמא משום דלא אכל כית הא אכל כית
ה"ל עכ"ל. ובמה שכתב רבינו בתשובה זו
נתייב דהיינו : ויש לדקדק בלשון רבינו
שכתב בתחלה שנים שאכלו כל אחד וכו' ואם
היה אחד מהם יודע וכו' ויוסף י"ח ומשמע דבכל
גיווג יולא י"ח דאפילו מי שלא אכל כדי שובעו
מוסיף את מי שאכל כדי שובעו מדמתיס לה
סתומי ואח"כ כתב ב"ד שאלו י"ח וכו' ולפיכך

מוסיף איתן קטן או עבד או אשה י"ח אכל אכל ושבוע שהיה חייב בברכת המזון
מן התורה בין אשה בין קטן אין מוסיף אחרים דמשמע שלא כתב חילוק בין אכל כדי
שובעו ללא אכל כדי שובעו אלא בעד אשה וקטן אכל בשיעור גדול אפילו לא אכל כדי
שובעו מוסיף אחרים י"ח שאכלו כדי שפער דל"ל למה לו להזכיר עבד אשה וקטן בחילוק
בין אכלו כדי שפער ללא אכלו כדי שפער אלא כית ויש לתמוה דמ"ש הא מהא. ואין לומר
דמה שאמר תהיה כחם יולא י"ח הוא משום דענה אמן אחר כל ברכה וה"ל כמבשר עשמו
והלכך אפילו אכל כדי שובעו יולא בברכתו של זה שלא אכל כדי שפער מאחר שענה אמן
אכל הדין דמן מברך להבין וכו' כשלא ענה אמן דא"כ לשלש וליתני דידה וע"ק
דלעברניהו וליתניהו, והיה אפשר לומר שדעתו כדעת רש"י והתוספות והר"ם ששפילו לא
אכל כדי שפער מוסיף מי שאכל כדי שפער משום דמן הדין היה ששפילו לא אכל כלל
יפסור אחרים שאכלו דכל ישראל ערבים זה לזה אלא שהכמים הנזכרים שלא יבדק ברכה
ההניח אלא א"כ ויהיה אכל קטן ועבד ואשה אינם בכלל ערבות ולפיכך אין מוסיף אלא למי
שחיובו דרבנן. ומ"ש אין מוסיף אותו מ"ח אלא החייב בראותו דבר מן התורה כמותו איש
גדול אע"פ שלא אכל חייב בדבר כמותו מיקרי מטעמא דלמך אלא שמדבריו בתשובה
שכתבתי בסמוך לא משמע הכי אלא דאפילו איש גדול אינו מוסיף אחרים שאכלו כדי
שפער אלא א"כ אכל גם הוא כדי שפער הילכך עכ"ל דלא שחי ליה בין עבד קטן ואשה

לדין קי"ל כית או כביצה היו דלוריתא דכריתא דפרק שלשה שאכלו (דף מ"ט):
דפליגי רבי מאיר ורבי יהודה לא הוי אסמכתא כדכתבו התוספות ובהכי מיתלולא ההיא
דשמעון בן שטח :

הנהגות מיימוניות
[ג] שמו תמיד לעולם ועד ואי הווי בי עשרה ואשכחיה דקאמר נברך אלהינו שאכלנו משלו
אומר ברוך הוא אלהינו ומבורך שמו וכו' וכן כתב מורי רבינו וצ"ל בשם הג' : [ב] עיקר
נשילת ידים בש"ח פרק כל הבשר : [ג] וכן פסק בס"ה כלשון העמוד וכן פסק מורי רבינו שחיה
בתשובה וכתב דוקא לתפלה אבל לברכה תורה שני באשר יצר : [ג] וכן פירש ראביה ודלא
כרי' בן מלכי צדק וכן פסקי התוספות אע"ג דילפינן להו בסוף אלו דברים מקרא דוהייתם
קדושם אינו אלא אסמכתא בעלמא דומיא דשמן דילפינן נמי מהתם ואע"ה הרגיל בשמן דוקא
שמן מעב כדאיתא פרק כיצד מברכין ואומר ר"ה הא דאמרין הכא ידים מוזהמות פסולות
לברכה היינו דוקא ביהמים שהיו רגילים במלת סדופית שפסגא את העינים כדאיתא בסוף
פרק קמא דעירובין ופרק כל הצלמים אבל אנו אין אנו צריכין מים אחרונים מי שאין ידיו
מוזהמות שיהא צריך ליטול קודם ברכת המזון. מיהו אדם איסגנים ורגיל ליטול אחר סעודתו
צריך ליטול קודם ברכת המזון כדאמרין פרק כיצד מברכין אנו דרגילין במשחא משחא מעב
לן אבל בלאו כה"ג אין צריך ליטול אע"ג דילפינן מקרא דומיא דשמן כדפירש"י ע"כ :

סירקא קמא דכוסה שושלן. אכל נאחרונה משפין כדנעין למימר קמן כד"ן : נשילת ידים בין תשיל לתשיל כו' עד בין כסוף. פרק כל הבשר (דף ק"ה) :

לחם גדול ונקטה זהני וה"ה לגדול וסמך אכלל דכיל כל שחייב בדבר מן התורה אין
מוסיף אותו מ"ח אלא החייב בדבר כמותו ונקט הכי דמשום דמלתא פסיקתא היא דלעולם
אין מוסיף אלא למי שלא אכל כדי שפער אפילו אכלו הם כדי שפער :
י"ח הנכנס אלא אחרים וכו' . ראש פרק שלשה שאכלו (ברכות מ"ה) צא ומאלף כשהם
מברכין מהו אומר אחרים רב ציד אמר ברוך
ומזכר רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי
אשכחיהו דקאמרין נברך אומר ברוך ומזכר.
אשכחיהו דקאמרין ברוך עונה אמן :

פרק ששי

א כל יהאכל הפת שמברכין עליו המוציא צריך
נשילת ידים תחלה וסוף. ואע"פ שהיא פת
חולין ואע"פ שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה
לא יאכל עד שיטול שתי ידיו. וכן כל דבר שמיבולו
במשקין צריך נשילת ידים תחלה : ב כל הנוטל ידיו
בין לאכילה בין לקריאת שמע בין נ] לתפלה מברך
תחלה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נשילת ידים. שזו
מצות חכמים שנצטוונו מן התורה
לשמוע מהן שנאמר על פי התורה
אשר יורוך. * ומים יאחרונים אין
מברכין עליהן שאינם אלא מפני
הסכנה. ולפיכך חייב אדם להזהר
בהן ביותר : ג אשילת ידים בין
תבשיל

השגת הראב"ד
(*) ומים אחרונים אין מברכין
עליהן כו' עד כיומר :
כתב הראב"ד ז"ל אני שמעתי
בשמותי הגאונים הקדמונים
שכתבו על המים האחרונים ברכה
על רחלם ידים ומי ראשי דברים
נמוס הם סברי חכמים דרשו
אח שמיהן מפסוק אחד והתקדשם
והיינם קדושים וכן אמרו ידים
שין מוזהמות פסולות לברכה
ובלחם ובבשר אם אכל דבר שיש
בו והמאכל צריך לברך על רחליתן
ואם אכל דברים יבשים אין טעון ברכה שאין אלא משום רפואה וכן מברכין בחיורי ועיקר עכ"ל :

תרומה ועוד משום מלי מלוא אמר חייב מלוא לשמוע דברי חכמים רבא אמר מלוא
לשמוע דברי ר' אלעזר בן ערך דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שפך במים אמר ר'
אלעזר בן ערך מכאן סמכו חכמים לנשילת ידים מן התורה אמר ליה רבא לרב נחמן מאי
משמע דכתיב וידיו לא שפך הא עבילה בשי"ה"ק ואחר שלא שפך טמא. ופירש"י מפני
סכך תרומה שירגילו אכולי תרומה ליטול ידיו הונגה בחולין. מלוא לשמוע דברי חכמים
שקמיה רבא אמר דלוריתא היא מלוא כר' אלעזר בן ערך עכ"ל. ואע"ג דכל הדין דפליגי
חייב ורבא נקטין כרבא מ"מ כתב רבינו שזו מלוא חכמים וכו' משום דה"ל ז"ל כמו שכתבו
התוספות מלוא לשמוע דברי ר' אלעזר בן ערך פ' דאשמיך ליה קרא דלאו דרשה גמורה היא
וגם רש"י כתב דאשמיכתא בעלמא היא וא"כ בין לאכיל בין לרבא טעמא משום דמלוא לשמוע
דברי חכמים : ומה שאמר בין לק"ש בין לתפלה : ומים אחרונים אין מברכין עליהם. כך
כתב ה"ר יונה בפרק אלו דברים בשם רבינו גרשם וכן עמדה גאון : ב"ר הראב"ד אני
שמעתי וכו' וכן מברכין בחיורי ועיקר עכ"ל : והנה התוספות בפרק כל הבשר כתבו שבה"ב
סובר שאין טעוין ברכה דברי ה"ג הם ודברי קבלה ורב עמרם כתב שאין מברכין עליהם
לא בלשון נטילה ולא בלשון רחיצה ולא בלשון שטיפה ונתן סימן לדבר בזהמא נר"ש. ומה
שכתב שאין אלא מפני הסכנה היינו שמה יסמא עיניו כמ"ש בסמוך. ומה שכתב ולפיכך צריך
להזהר כדאמרין חמירא סכנתא מאיסורא : ג נשילת ידים וכו' . ברייתא פרק כל הבשר
סא

לחם משנה

פ"ב ומים אחרונים אין מברכין עליהן. הראב"ד ז"ל בהשגות עשה פשרה ואמר
כשיאכל תבשיל ודבר שהוא מזהם את הידים יברך מפני שהידיים מוזהמות
פסולות לברכה וכדפסקא לן מקרא דוהייתם קדושים אכל כשיאכל דבר יבש כגון פת שאין
אין

מגדל עז
הנכנס אלא אחרים כו' עד סוף הפרק. פרק שלשה שאכלו (דף מ"ה) :
פ"ו כל האוכל הפת כו' עד תחלה וסוף. נתייבגה פרק אין דורשין (דף י"ח) : אע"פ שהיא פת
חולין כו' עד שיטול שתי ידיו. בחולין פרק כל הבשר (דף ק"ו). ופ"ק דשני (דף י"ד) :
וכן כל דבר שטיבולו כו' עד יורוך. פרק ערבי פסחים (דף קט"ו) גמרא פסקא דשני תבשילין והאילו
והוא מלוא באשמיכתא דוהתקדשם כוף אלו דברים דמכתב ברכות (דף נ"ו) צריך לברך ועל זה סמך ר"ש
ז"ל בזה הפסק וכו"כ מורי הרשב"א ז"ל בתי הקדושה בתורת הכית : מים אחרונים אין מברכין עליהן
כו' עד כיומר. פרק כל הבשר (דף ק"ו) : כתב הראב"ד ז"ל אני שמעתי וכו' וכן מברכין בחיורי
ועיקר עכ"ל : ואני אומר כי רבותינו צעלי התוספות ז"ל והר"ם מקוה הסכימו שלא לברך כלום כר"ם
ז"ל וברך רבי יונה ז"ל בן הכסים והפריז על מדותיו והיה אומר כבימיו בזהמא נר"ש כלומר כל מי
שצריך עליהם נטילה או רחיצה או שטיפה ואני סמכתי הדבר מן המקרא דכתיב שאו ידיכם קדש וברכו
את ה' כלומר כשתשאו ידיכם קדש שזו היא רחיצה בלחם שעה תברכו דהיינו נטילה ראשונה דאמרין
בנשילת ידים בין תשיל לתשיל כו' עד בין כסוף. פרק כל הבשר (דף ק"ה) :

לחם גדול ונקטה זהני וה"ה לגדול וסמך אכלל דכיל כל שחייב בדבר מן התורה אין
מוסיף אותו מ"ח אלא החייב בדבר כמותו ונקט הכי דמשום דמלתא פסיקתא היא דלעולם
אין מוסיף אלא למי שלא אכל כדי שפער אפילו אכלו הם כדי שפער :
י"ח הנכנס אלא אחרים וכו' . ראש פרק שלשה שאכלו (ברכות מ"ה) צא ומאלף כשהם
מברכין מהו אומר אחרים רב ציד אמר ברוך
ומזכר רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי
אשכחיהו דקאמרין נברך אומר ברוך ומזכר.
אשכחיהו דקאמרין ברוך עונה אמן :

פ"ו א כל האוכל וכו'. משנה פ' אין דורשין
(נתייבגה י"ח) נטילין ידים לחולין
ולמעשר. ובגמרא חולין ומעשר מי צו נ"י
ורמיהו התרומה והבכורים טעוין נטילת ידים
משא"כ במעשר וכו"ש בחולין ואסיקנא לא קשיא
כאן באכילה דהמא כאן באכילה דפירי. וסובר
רבינו דכיון דהזכירו נחמא דוקא לפת שמברכין
עליו המוסיף הוא דבעין נטילת ידים אכל כל
מיני דגן שמברכין עליהם במ"מ אין צריך נטילת
ידים אם אין טיבול במעשר. ומה שכתב
שצריך נטילת ידים גם בן כסוף. פשוט בפרק כל
הבשר (חולין דף ק"ה) : אף על פי שאין ידיו
וכו'. פ"ק דשני (דף י"ג ב') מייית מתניין
דתן כסוף צנים אלו פוסלין את התרומה
האוכל אוכל ראשון וכו' והידים ופירש"י והידים
סתמן קודם נטילתן וכן מובאר במשנה פ"ו
דטהרות : וכן כל דבר שטיבולו במעשר וכו'.
פרק ע"פ (פסחים קט"ו) מומר רבי אלעזר
אמר ר' אבהו ופ' שטיבולו במעשר עניינו
שהוא כלול בל' מו' משקין שהם המים והיין
והחלב ושמן ויט ודבש דבורים וטל ודם ופירש"י
אע"ג דקי"ל הנוטל ידיו לפירות הכי זה מנמי
הרוח כיון דאיכא משקין וקי"ל כל הפוסל את
התרומה מטעמא משקין להיות תחלה ה"ל הכ
משקין כמו נחמא וצריך ליטול כמו בזהמא.
והתוספות כתבו דהך נטילה לאו משום קדושה
ונקיות כמו בזהמא אלא משום שלא יעמא משקין
להיות תחלה ויהא אסור לשותן ולפסול גופו
כדמשמע בפ"ב דחולין :
ב כל הנוטל ידיו וכו'. בפרק כל הבשר
(חולין דף ק"ו) אמר רב אידי בר
אבין אמר ר' יוחנן נטילת ידים לחולין מפני סכך
תרומה ועוד משום מלי מלוא אמר חייב מלוא לשמוע דברי חכמים רבא אמר מלוא
לשמוע דברי ר' אלעזר בן ערך דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שפך במים אמר ר'
אלעזר בן ערך מכאן סמכו חכמים לנשילת ידים מן התורה אמר ליה רבא לרב נחמן מאי
משמע דכתיב וידיו לא שפך הא עבילה בשי"ה"ק ואחר שלא שפך טמא. ופירש"י מפני
סכך תרומה שירגילו אכולי תרומה ליטול ידיו הונגה בחולין. מלוא לשמוע דברי חכמים
שקמיה רבא אמר דלוריתא היא מלוא כר' אלעזר בן ערך עכ"ל. ואע"ג דכל הדין דפליגי
חייב ורבא נקטין כרבא מ"מ כתב רבינו שזו מלוא חכמים וכו' משום דה"ל ז"ל כמו שכתבו
התוספות מלוא לשמוע דברי ר' אלעזר בן ערך פ' דאשמיך ליה קרא דלאו דרשה גמורה היא
וגם רש"י כתב דאשמיכתא בעלמא היא וא"כ בין לאכיל בין לרבא טעמא משום דמלוא לשמוע
דברי חכמים : ומה שאמר בין לק"ש בין לתפלה : ומים אחרונים אין מברכין עליהם. כך
כתב ה"ר יונה בפרק אלו דברים בשם רבינו גרשם וכן עמדה גאון : ב"ר הראב"ד אני
שמעתי וכו' וכן מברכין בחיורי ועיקר עכ"ל : והנה התוספות בפרק כל הבשר כתבו שבה"ב
סובר שאין טעוין ברכה דברי ה"ג הם ודברי קבלה ורב עמרם כתב שאין מברכין עליהם
לא בלשון נטילה ולא בלשון רחיצה ולא בלשון שטיפה ונתן סימן לדבר בזהמא נר"ש. ומה
שכתב שאין אלא מפני הסכנה היינו שמה יסמא עיניו כמ"ש בסמוך. ומה שכתב ולפיכך צריך
להזהר כדאמרין חמירא סכנתא מאיסורא : ג נשילת ידים וכו' . ברייתא פרק כל הבשר
סא